

ZAMONAVIY TA’LIMDA VOKAL KO’NIKMALARINING ISTIQBOLLARI

Mansurbekova Feruza Gayratovna

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti,

Vokal kafedrası dotsenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7377721>

Annotatsiya. Maqolada vokal qobiliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik usullari haqida umumiy ma’lumot berilgan. Shuningdek, vokal va texnik ko’nikmalarni rivojlantirishning bir necha xil usullari ko’rib chiqiladi.

Kalit so’zlar: vokal, estetik tarbiya, ovoz imkoniyatlari, ijodkorlik, ovoz sozlash mashqlari, diapason.

ПЕРСПЕКТИВЫ ВОКАЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В статье дана общая информация о современных педагогических методах развития вокального мастерства. Также будут рассмотрены несколько различных способов развития вокальных и технических навыков.

Ключевые слова: вокал, эстетическое воспитание, возможности голоса, творчество, упражнения по настройке голоса, диапазон.

PERSPECTIVES OF VOCAL PERFORMANCE IN MODERN EDUCATION

Abstract. The article provides general information about modern pedagogical methods of developing vocal skills. Also, several different ways of developing vocal and technical skills will be considered.

Key words: vocal, aesthetic education, voice possibilities, creativity, voice tuning exercises, diapason.

Musiqa san’ati ajdodlarimiz ma’naviy hayotining mahsuli sifatida bizgacha yetib kelgan muhim meroslardan biridir. Aytish mumkinki, musiqa san’ati asrlar osha sayqal topib, milliy mumtozlik darajasiga ko’tarildi va bashariyat tomonidan e’tirof etildi. Shu bois sharq mutaffakirlari musiqa san’atining inson kamolotidagi ahamiyatiga katta e’tibor berdilar, ushbu sohada mahsus tadqiqotlar olib bordilar va insoniyat uchun o’lmas asarlar yozib qoldirdilar.

Birinchi prezidentimiz I.Karimovning so’zlariga ko’ra “Madaniy jamoatchiligimiz, avvalambor musiqashunos olimlar, ustoz san’atkorlar, kompozitorlar, yozuvchi va jurnalistlar, ko’p sonli san’at ixlosmandlari bunday masalalar yuzasidan o’z fikrini ochiq bildirib borishi, shu tariqa yoshlarimizga to’g’ri tarbiya berishimiz ham qarz, ham farz, deb o’ylayman[1,28-45].

Bugungi kunda tor doiradagi mutaxassislarni salohiyatli kadrlar bo’lib yetishishi nazarda tutib tuzilgan kuchdagi O‘zbekiston Respublikasi DTSda ko’rsatilgan malaka talablariga yuzlanar ekanmiz, sohamizga oid ayrim jihatlatni bafurja tahlil qilishga kirishishga undaydi.

O’qituvchi o’z vokal darslarida talabaga eng qulay muhitni yaratishga harakat qilishi kerak. Agar o’qituvchi darsning dastlabki bosqichlaridanoq talaba ijrosiga nisbatan darhol ovozni shakllantirish texnikasi borasida e’tiroz bildira boshlasa, ijroda unga xos bo’lgan iqtidorning ijobiy fazilatlarini ko’rsata olmaydi. Ko’pchilik ilk darsini nafas olish, halqum ishi yoki tilni qo’yishdan boshlaydi, lekin ishda samaradorlikka erishish uchun materialni borisha qabul qilib qaytanga ovozni sifatli jaranglashi va shakllanishiga xalaqit berayotgan nuqsonni aniqlashdan boshlash kerak degan fikrni o’rtaga tashlaymiz. Agar talabaning diqqati bir vaqtning

o'zida ko'plab mulohazalar bilan yuklangan bo'lsa, u birorta ham kamchilikni tuzatmaydi va mohiyatan hech narsani o'rganmaydi.

Ovoz bilan ish boshlashda, talaba ovozining eng jarangdor notalardan oltin nuqtani belgilash hamda diapazonning markaziy qismidan ovoz mashqlari ustida ish boshlash maqsadga muvofiq. Haddan tashqari baland va past notalardan qochish kerak. Ekstremal notalar har doim ma'lum bir keskinlikni talab qiladi, sababi ular talabani ovoz apparati fiziologik imkoniyatlari chegaralariga taalluqlidir. Har qanday baland tissitradagi notalarni kuylash jarayonidagi kuchlanishlar faqat diapazonning asosiy qismi mustahkamlangan va to'g'ri shakllangandan keyingina ruxsat beriladi.

Mashqlarni qo'shiqlar, kuyning bo'laklari, musiqiy fikrlar sifatida berish kerak. Talaba bilan ilk bora qo'shiq kuylashni boshlaganingizda, darhol uning ba'zi tashqi ko'rinishidagi bosh, og'iz, ko'krak qafasi kabi ovoz o'tib boradigan nuqtalarga e'tibor berishingiz kerak. Ko'plab vocal ustozlari qo'shiq aytishda ikkala oyoqqa yaxshi tayanish, umurtqa pog'onasini to'g'rilash va ko'krakni oldinga siljitish kerak deb hisoblashadi. Boshqalar esa, biron bir ma'lum bir holatga o'rnatmasdan, tananing erkin holatini taklif qilishadi.

Qo'shiq kuylashda tana postanovkasi masalasini ikki tomondan ko'rib chiqish kerak - estetik nuqtai nazardan va ovozning shakllanishiga ta'siri nuqtai nazaridan. Sahnada chiroyli turishni biladigan xonanda o'z chiqishlarining muvaffaqiyatini allaqachon ta'minlagan bo'ladi. Tananing tabiiy holati, bo'sh qo'llar, gavdaning tik holati kabi odatlari mashg'ulotning dastlabki bosqichlaridanoq tarbiyalanishi kerak. O'qituvchi talaba sahnada ijro jarayonida turli keraksiz harakatlarni bajarmasligini qat'iy nazorat qilib borishi shart.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tizimini rivojlantirishning asosiy printsiplari - talabani individualligini tan olish, uning rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish. Hamkorlik pedagogikasi, ijodiy muhit o'qituvchi va talabalarning birgalikdagi ishiga quvonch keltiradi, ijodiy kayfiyatni yaratadi, bu nafaqat bolaning musiqiy rivojlanishiga, balki uning shaxsiyatining axloqiy shakllanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim va ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishga da'vo qiladigan turli xil texnologiyalar orasidan quyidagi texnologik modellarni ajratib ko'rsatish tavsiya etiladi.

Talabani ovozini tarbiyalashda asosiy urg'u eshitish qobiliyatini rivojlantirish bo'lib, uning nazorati ostida barcha ovoz bilan bog'liq fazilatlarining rivojlanishi amalga oshiriladi. Ovozning rivojlanishi ma'lum bir maqsadga muvofiq tanlangan musiqa materialiga bog'liq. Pedagogik musiqa materialining tabiati o'z-o'zidan tovushning zarur vokal sifatlarini jonlantiradi.

Ovozning sifatlarini tarbiyalashda kerakli tovush yoki mushak texnikasini ko'rsatish va talaba tomonidan nota matnini nusxalash katta rol o'ynaydi. Buning uchun o'qituvchining o'zi ovozni yaxshi bilishi, talaba esa taqlid qilish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Mushak texnikasini namoyish qilish qo'shiq kuylashda vokal apparati ishini chuqur bilishga asoslangan bo'lishi kerak, chunki u vokal apparatining ma'lum qismlarining haqiqiy holatiga ta'sir qiladi. Barcha hollarda talabani individualligini hisobga olish kerak va pedagogik usullarning to'g'riligi mezoni uning ovozi bo'lishi kerak. Og'zaki tushuntirishlar ovoz shakllanishi haqida to'g'ri g'oyalarni rivojlantirishning eng kuchli omilidir. O'qituvchi uning talabasi nimaga erishmoqchi ekanligini ko'rsatishi va aytib bera olishi, ko'p sonli mushak texnikasini egallashi va Darslar uchun mos musiqiy materialni bilish va tanlay olish kerak.

Mashqlar musiqa materialining muhim turi hisoblanadi. Ular individual ravishda tanlanishi va aniq pedagogik yo'nalishga ega bo'lishi kerak, talaba har bir mashqning maqsadini va unga erishishga bo'lgan urinishlari natijasida bilishi kerak. Vokalizlar mashqlardan musiqiy asarlarni o'zlashtirish darajasiga o'tish uchun foydali va samarali musiqiy materialdir. Badiiy-pedagogik material o'qituvchi tomonidan diqqat bilan tanlanishi kerak. Materialni musiqiy, vokal, texnik va ijro qiyinchiliklari nuqtai nazaridan tahlil qilish qobiliyati o'qituvchining zaruriy sifatidir. Keng qamrovli pedagogik musiqiy materialga ega bo'lish va uni qo'llay bilish pedagogik faoliyat muvaffaqiyatining shartlaridan biridir. Asarning sifatli ijro etilishi uchun uni o'rganish va kuylash texnikasini yaxshi o'zlashtirilishidir. Talaba keng va rang-barang repertuarni o'zlashtirishi kerak.

Vokal darslarining samaradorligi birinchi navbatda o'qituvchi shaxsining xususiyatlariga, uning kasbiy bilimiga, pedagogik mahoratiga bog'liq. Talabaning musiqaga hissiy, badiiy va ongli munosabatining birligi, ularning psixikasi, motorli ko'nikmalari va fiziologiyasiga kompleks ta'siri muhim ahamiyatga ega. Vokal va xor jamoalari rahbarlari o'z faoliyatida innovatsion uslub va uslublarga jiddiy e'tibor qaratishlari zarur. Eng muhimi shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamkorlik pedagogikasi, integratsiya jarayonlari, har bir talabaning his-tuyg'ulari hamda emotsiyalariga ahamiyat beriladi.

REFERENCES

1. I.A.Karimov. “Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch”. Toshkent. “Ma'naviyat”. 2008 yil 28-45 bet
2. Хомаковская Н. В. (2017). Современные методы развития вокальных способностей. Санкт-Петербургский образовательный вестник, (1 (5)), 99-118.
3. Nasritdinova, M., Nigora, M., & Murodova, D. (2022, February). UZBEK FOLK ART AND ITS PLACE IN PUBLIC LIFE. In *Archive of Conferences* (pp. 44-48).
4. Nasretidinova, M., Toshaliyev, D., & Murodova, D. R. Q. (2022). AN'ANAVIY IJROCHILIK SAN'ATINING HOZIRGI DAVR MUAMMOLARI. *Scientific progress*, 3(2), 846-850.
5. Nasritdinova, M., & Khokimova, K. (2021, October). LANGUAGE IS THE MIRROR OF THE NATION. In *Archive of Conferences* (pp. 92-94).
6. Nurullayevna, N. M., & Muhlis, T. (2021, December). SOME PROBLEMS AND SHORTCOMINGS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. In *Archive of Conferences* (pp. 61-62).
7. Nasretidinova, M., Isakov, U. B., & Orziboyev, R. (2022). XALQ IJODIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. *Scientific progress*, 3(2), 851-856.
8. Nasritdinova, M. (2021). PEDAGOGICAL COMPONENTS AND STAGES OF HEALTH OF DEVELOP CHILDREN THROUGH MUSIC EDUCATION. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(05), 251-258.
9. Мадина Насритдинова (2022). МУСИҚА ТАЪЛИМИ ОРҚАЛИ РИВОЖЛАНИШИДА СОҒЛОМ БОЛАЛАРДАН ОРТДА ҚОЛГАН БОЛАЛАРНИ СОҒЛОМЛАШТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШГА ДОИР ТАЖРИБА-СИНОВ ИШЛАРИ НАТИЖАЛАРИ. *Science and innovation*, 1 (1), 538-549.

10. Abdukhalilov Jamshid Khurramovich. (2022). DEVELOPMENT OF UZBEK POP ART DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE . *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(5), 194–195. Retrieved from <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/1829>

11. Khurramovich, A.J. (2021). Methodology of teaching “vocal” subjects. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*.

12. Mansurbekova, F.G. (2020). ISSUES OF OBJECTIVE THINKING AND SCIENTIFIC CREATIVITY IN THE PREPARATION OF CREATIVE INDIVIDUALS. *European Journal of Anaesthesiology*, 144-147.

13. Мансурбекова Феруза Гайратовна (2020). ВОПРОСЫ ОБЪЕКТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ И НАУЧНОГО ТВОРЧЕСТВО В ПОДГОТОВКЕ ТВОРЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ. *European Journal of Arts*, (1), 144-147.